

M. T. B. COLLEGE, SURAT

Manuscripts Library

No. ^{Ref.}
Ser. 756

Title: *Kantika Mahatmya*
(Mandira Puana)

Lat

756

कार्तिक माहात्म्यम् from
नारदीय पुराण.

⋮	Kārtika mahātmya	⋮ Title
⋮	Nāradya Purāṇa	⋮ Author
⋮		⋮ Editor
⋮		⋮ Year, Vols.
⋮		⋮ Publisher
756		⋮ Remarks

102

कः क ॥ सुरगणागतवाद्यादिमंगलेः ॥ मानोभिलषीतान् कामान् सर्वदेनेषददा ॥ नवः ॥ १८ ॥ इषस्यशुक्लेका
वेका ॥ वदुथापनं भवेत् ॥ निशातुर्याशशेषेण गीतवाद्यादिमंगलान् ॥ १९ ॥ कुर्वन्ति नित्यं दैवप्रातरुत्थाय म
दा ॥ ते मत्प्रातिकरानित्यं मत्संनिध्यं व्रजन्ति हि ॥ २० ॥ पाद्धार्या च मनीयापि यद्भवद्भिरुपाहतं ॥ तदद्भ
रः न गुणतस्माज्जातं वः सुरनायकः ॥ २१ ॥ वेदाः शंखोदताः सर्वतिष्ठन्त्येकत्र संस्थिताः ॥ तानानथाप्य ह
र्त्वा द्वाह्वासागरनंदनं ॥ २२ ॥ अधश्चतिवदाम्बुमंजरीं बाजसमान्विताः ॥ प्रत्यहं कार्तिके मासि विप्रसामं
वास्तवपर्वतः ॥ २३ ॥ यत्स्य रूपो ह मपि च भवा मिह कमध्यगः ॥ भवतोपि मया साधं समायांतु मुनीश्वराः ॥ २४ ॥
वदुर्गसा स्मिन् च कुर्वन्ति प्रतस्तानं सुरोत्तमः ॥ ते सर्वे यज्ञावर्हिषे सुस्नाता स्फुर्न संशयः ॥ २५ ॥ यैकोति

तिर्कव्रतं सम्यक् कुर्वन्ति मनुजाः सदा ॥ विघ्नेभ्यो रक्षणं तेषां तथा कार्यं यमस्त्वया ॥ २६ ॥ देयास्त्वया
 त्रैलोक्ये दिवसंपदः ॥ धनवृद्धिर्धनाध्यक्षत्वं या कार्या ममाज्ञया ॥ २७ ॥ मम रूपधरः साक्षाज्जीवन्मते
 ह्ययं यतः ॥ आजन्म मरणेन कृतमेतद्भूतं मया ॥ २८ ॥ यथोक्ता विधिना सम्यगनुमानो भवतामपि ॥
 एकादश्यां तयत्याहं भवाद्भिः परिबोधितः ॥ २९ ॥ अतश्चैषातिमान्यात्तत्सत्तमं प्रियास्तरः ॥ व्रतद्वयं स
 गिदं नैरुक्तं सान्निध्यकृद्येन न चान्यदास्ति ॥ ३० ॥ दानानि तीर्थानि तपानि यज्ञः स्वर्लोकदोने
 सुरास्तुरोत्तमः ॥ ३१ ॥ ॥ इति श्रीनारदाय पुराणे कार्तिके माहात्म्ये चतुर्थोऽध्यायः ॥ ॥
 श्री ॥ ॥ नारद उवाच ॥ इत्युक्ता भगवान्निष्ठुः प्रफरीतुल्य रूपधरः ॥ सोऽप्यपाताज्जलो विधाय

कः कथं ॥ वेदे वेदे वेदे वेदे शकारणं किंच कथ्यतां ॥ २ ॥ श्रीकृष्ण उवाच ॥ साधु एषं त्वया कौंते शृणु
 वेकाग्रमानसा ॥ एषो वै न्यस्थः संप्रादं देवर्षिं नारदस्य च ॥ ३ ॥ एवमेव पुरा एषो नारदः एषुना त
 दा ॥ उवाच कार्तिकाधिक्यकारणं सर्वो वन्मुनिः ॥ ४ ॥ नारद उवाच ॥ शंखनाभा सवत्पूर्वभस्त्र
 रः सागरात्मजः ॥ त्रिलोकमथ नः शश्वन्महाबलपद्मराजः ॥ ५ ॥ जित्वा दिवान्भिराकृत्वा स्व
 र्लोकं तस्मिन् महासुरः ॥ इन्द्रादिच्छोकपाळानां अधिकारान् समहासुरत्वं ॥ ६ ॥ तद्भयादप्येतदे
 वास्तवर्णादिगुहागतः ॥ न्यवसन् बहुवर्षाणि सावेराधाः सवासवः ॥ ७ ॥ सवर्णादिमहा
 दुर्गसां स्वित्ताः स्त्रिदशायदा ॥ तददृश्यापि चरुस्ततदीदृश्याश्च चारयत् ॥ ८ ॥ हता

कारास्त्रिदशामययायघपिनिर्जिताः॥ लक्ष्यतेवळयुक्तास्ते करणीयंमयाकृतं शकं॥ ७॥ अज्ञा
 अकथदेवावेदमंत्रबळान्विता॥ तानहनिथेततः सर्वबळहीनाभवन्तिहि॥ १०॥ इतिमन्वाततो दैत्या विष्णु
 मालस्यानोदितं॥ सत्यलोकाज्जहोसुराश्वेदानां दिस्वयंभुवः॥ ११॥ नीतास्तुतेनयेवेदास्तद्व्यातिनराकुम
 त्र॥ तोयातोवीविभुर्यज्ञमंत्रबीजसमान्विताः॥ १२॥ तान्मार्गमाणः शरैवापसमुद्रांतरगोचमत्र॥ सददशत
 तोदैत्यः क्षतचेदतत्रसांखिताः॥ १३॥ धैअब्रह्मास्तरैः सार्धा विष्णुशरणमन्वगात्॥ पूजोपकरणानृष्टहोवक्त
 ठभुवनंगताः॥ १४॥ तत्त्वतस्यप्रबोधायनीतवाद्यादिकाः क्रियाः॥ चक्रेर्देवास्तथागंधधूपदापानमुद्रमुद्रः॥ १५॥
 अथप्रबुधाभगवान्तद्राक्षिपारितोषितः॥ ददृशेतैः स्तरैस्तत्रसहस्राचैः समह्युतिः॥ १६॥ उपचारै
 षोडशाभिः संपूज्यास्त्रिदशास्तथा॥ दंडवत्पातितामिमोतानुवाचायमाधवंः॥ १७॥ आभगवान्नः॥

स एव चक्रावज्जातस्तदा प्रप्रातिपाथिव॥ ८॥ अथसर्वीपसंगम्यप्रयागंमुनयोपयुः॥
 १०३ विष्णोर्वसावधोत्रेतलध्वान्वेदान्यवेदयन्॥ ७॥ धौलं वेदात्मयज्ञास्तब्रह्मादेवैः समान्व
 तः॥ अयजद्वाजमेधेनेदेवा विगणसंयुतः॥ १०॥ तदंतेदेवगंधर्वायक्षपन्नगगुह्यकाः॥ ११॥
 गम्यदंडवद्भूमौ विज्ञाप्यतत्रचाक्रे॥ ११॥ देवाउचुः॥ देवदेवजगन्नाथाविज्ञाथंभृणुनः प्र
 मा॥ हर्षकाकोयमस्माकं तस्मात्त्वंवरहोभव॥ १२॥ स्थानोस्मिदुहिणो वेदानश्रान्नापुनस्सय
 यज्ञभागान्वयं प्राप्तास्तत्प्रसादाद्विमापते॥ १३॥ स्वस्थानमतदतश्चेष्टशयिण्यापुण्यवधने॥ अ
 क्तिमुक्तेप्रदवास्तप्रसादाद्वरतः सदा॥ १४॥ कालोपयमहापुण्याब्रह्मप्रादिरुद्भूद्विद्वत्॥ त
 प्रात्करजपज्जास्तवर्मतंददस्वप्नो॥ १५॥ आभगवानुवाच॥ ॥ ममायतनतदवायइयादि

॥ सिनः कश्यपस्य च ॥ १ ॥ सतं कमंडलौ ॥ क्षिप्रं ह्यप्याक्षिप्तवान्मानेः ॥ तावत्स नमो मोत
 ततः रूपेण्यवेशयत् ॥ २ ॥ तत्रापि नमो मोता वत्कासारं प्राययदुत ॥ एवमसागरे क्षिप्तं त
 त्रसो संव्यवर्धत ॥ ३ ॥ ततो वधीत्स तशः खविष्ठुर्मित्यस्वरूपधृक् ॥ अथ तस्य करे धत्वा वद
 वनमागमत् ॥ ४ ॥ तत्राह्वयञ्च धास्त्रिन्वा निदमाज्ञापयाद्विक्तः ॥ श्रीमद्गुवानुवान् ॥ ॥ ऊकात
 र्नि सद्भास्तु पूय वेदानमार्गतः ॥ ५ ॥ तानानयधर्तारिताः सरहस्या ऊकातरात् ॥ तावत्प्रया
 गतिष्ठा मिदं देवतागणसंयुतः ॥ ६ ॥ नारद उवाच ॥ ततस्तस्मै सर्वे मुनिभिस्तपो बळसमानि
 देः ॥ उद्धारजोऽसौ जीवास्ते वेदायै क्षान्विताः ॥ ७ ॥ तेषु यावान्मि तयेन लब्धं तावत्सि तस्य

॥ ३१ ॥ इत्त्वमितिकमात् ॥ नृणां ददाति हि स्नानं मयेकं मकरैरवौ ॥ २५ ॥ पूयं मुनीश्वरः ॥ सर्वे
 राप्तिवः ॥ बदरावनमध्यं च सदा तिष्ठामि सर्वे ॥ २६ ॥ अस्य उदराभिर्वर्षं स्तपसा प्रायते फ
 वं सैकेन भवाद्भिः प्रायते सदा ॥ २७ ॥ स्नानस्य दर्शनं परं श्रेयं कुर्वति नरोत्तमा ॥ जीवन्मुक्तास्त
 वः ॥ ते वावर्तिष्ठते ॥ २८ ॥ नारद उवाच ॥ एवं देवान् देवदेवस्तथा क्त्वा तत्रैवा तर्धानमार्गं तस्मै
 रारिर्ध्वं स्वांशे केस्तत्र तिष्ठन्तर्धानं प्रापुर्वा द्रादयस्ते ॥ २९ ॥ गाथा मिमायः शृणुयान्नरोत्त
 ॥ इत्येहोपविशुद्धिचिताः ॥ सतीर्थराजं बदरीवनं च गत्वा फलं यत्समवाप्नुयात्तत् ॥ ३० ॥ इ
 ती उवाच ॥ तयोस्ताना विधीं क्विन्सम्यक् नियमानां पिनारद ॥ १ ॥ उद्यापना विधिं चै

॥ सितं नतं थास्तु भवत्वेत ब्रह्मस्यैवामिति वृथा ॥ १६ ॥ सूर्यवंशोद्भवो राजा पंगामत्र नायि-
 त्ततः सूर्यकन्यायात्रा काळिद्योगमेष्यति ॥ १७ ॥ यूयं सर्वे ब्रह्माद्यानि वसध्वमद्या सह ॥ तीर्थ-
 त्रासो ग्यातं तीर्थमेतद्वा वृथाति ॥ १८ ॥ दानं तोहामजपतो यज्ञश्च आदिका क्रियाः ॥ अनेत फल-
 यन्तः सन्निध्यकराः सदा ॥ १९ ॥ ब्रह्महत्यादिपापानि सप्त जन्म कृता निच ॥ दर्शनादस्यती-
 र्निस्तयाति तक्षणात् ॥ २० ॥ देहत्यागं तु ये धीराः कुर्वन्ति मम सन्निधौ ॥ मत्तनुं प्रावृत्तं वि-
 मोक्षितं नरः ॥ २१ ॥ पितृनुद्दिश्य ये प्रादुर्भवन्त्यत्र ममागुतः ॥ तेषां पितृगणाः सर्वे याति वैमल्यला-
 हः ॥ २२ ॥ ऋषयो वमहाः पुण्याः फलदोक्त सदानृणां ॥ सूर्यमकुरोऽस्मादिनां पापनाशनं ॥ २३ ॥ मरु-
 प्रातः स्नानं प्रकुर्वतां ॥ दर्शनादेव पापानि क्षीयन्ति स्थायथा तमः ॥ २४ ॥ सत्त्वकत्वस-

चक्षुः
 ॥ २५ ॥ रुद्धीश्रुदाणां तदर्थकं ॥ १० ॥ शौचकर्म विहानस्य निः फलाः सकळाः क्रियाः ॥ मुखशुद्धि विहान-
 रापत्राः फलदा मताः ॥ ११ ॥ दंतजिह्वा विभुद्धि च ततः कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ आयुर्वेदं यशो वचः प्रज्ञाः प-
 रानिच ॥ १२ ॥ ब्रह्मपज्ञां च मध्यां च लुन्ना धो हवनस्यते ॥ इति मंत्रं समुच्चार्य द्वादशांगुल्यो गृही-
 तः ॥ १३ ॥ क्षारवक्षस्यस्य मिधक्षया ह पोषणा विना ॥ प्रतिपदं नवमीषष्ठाश्वकीं दिनेषु च ॥ १४ ॥ स-
 रीरां परागचन कुर्याद्दत्तधावनं ॥ कटकी वक्षकापांसीनिगुंडी ब्रह्मवृक्षकाः ॥ १५ ॥ वटं रंडुवगं
 ॥ १६ ॥ गंधपुष्पाक्षतानि ब्रह्म-
 ॥ १७ ॥ कृत्वा स्तुत्वा पुनर्नत्वा कु-
 ॥ १८ ॥ शालये गान परायतस्त-
 ॥ १९ ॥ तुष्टिदानं कळो यस्माद्रुत-
 ॥ २० ॥ तपांसि यज्ञदानानि कृत्वा दपुजगद्दुराः ॥ २१ ॥

॥ वद कुमहं सि ॥ नारद उवाच ॥ त्वविष्टोरंभसंजातो नाज्ञातां विद्यते तव ॥ २ ॥ तथा पिवंदेते
 ॥ माहात्म्यं शृणु वेनज ॥ आश्विजस्य तु मासस्य या शुक्ले कादम्भी भवेत् ॥ ३ ॥ कार्तिकस्य व्रता
 ॥ त्रयोदश्यां कुर्यादतं दितः ॥ रात्र्यां तुर्यां शशिषा यस्मिन् तिष्ठेत् सदा व्रती ॥ ४ ॥ नैर्ऋत्यायां व्रजे द्वा मा
 ॥ श्रौत कभाजनः ॥ दिवा संध्यां सुकर्णस्थो ब्रह्मसूत्रं उदङ्मुखः ॥ अंतर्धायित्वा मिशिरः प्रा
 ॥ त्तमसा ॥ वक्रानियम्य यत्नेन धावन्नोक्ता स वा जितः ॥ ५ ॥ कुर्यान्मूत्रपुरीषे च रात्रौ चेद्दक्षिणामुखः ॥ ए
 ॥ गणेशं चोत्तरायणं गृह्णत्वा शुद्धमृत्तिका ॥ ६ ॥ गंधलेपश्च करशौचं कुर्यादतं दितः ॥ एको लिंगपंचगुट
 ॥ त्तदभ्यर्चयेत् ॥ त्रिः सप्तपदयोर्मूले पुरीषे दशपंच च ॥ ७ ॥ गृहीणां शौचमुद्दिष्टं मूत्रे त्स्निग्धं पुरीषक
 ॥ त्रिगुणं ज्ञेयं ब्रह्मचारिवनस्थयोः ॥ ८ ॥ भिक्षोश्चतुर्गुणं रात्रौ तदधौ च माचरेत् ॥ तदधौ रोगिमा

॥ चक्षते ॥ जाहं वसा मे वेकुंठे योगिनां हृदय ॥ १० ॥ मद्रक्त्या यत्र गायंति तत्र तिष्ठामि नारद
 ॥ १० ॥ ३१ ॥ रूपादिका सर्वा गंधपुष्पादिकैर्नरैः ॥ तेन प्रीतिपरायानि न तथा मत्स्य पूजने ॥ मत्पुण्यकथा श्रुत्वा मद्र
 ॥ राच गायनं ॥ २२ ॥ गच्छति येन गमूढाय मवश्या भवति ते ॥ एवं वदति देवेश मया एष स्तुपाय म
 ॥ २३ ॥ विष्णु रवौ विजिज्ञास्य सर्वकर्ता गमादितैः ॥ शिरीषे नमस्तगिरिजमालिकाशाल्मल
 ॥ २४ ॥ के अजः कर्ममप्राह मद्रक्तिपरितोषितः ॥ २५ ॥ लिकोरंभविष्णुना च स्तथाक्षतैः ॥ ऊपाकुंद
 ॥ शरीरेभ्यः श्रुतिकामालतीसर्वैः ॥ २६ ॥ केतकीभवपुष्पेभ्यश्चैवाभ्यर्च्य शंकरः सदा ॥ गणेशं तु कसा
 ॥ दुर्गानेव नुदुवय ॥ २७ ॥ मुनिपुष्पस्तथा सूर्यलक्ष्मीकामान चार्चयेत् ॥ येषां यानि प्रशस्तानि
 ॥ कुर्यात्सर्वदेवत ॥ २८ ॥ एवं पूजाविधिं कृत्वा देवदेवक्षमापयेत् ॥ मंत्रहीनं क्रियाहीनं सांख्यहीनं
 ॥ ज्ञानं ॥ २९ ॥ यत्पुजितं मया देवपारिपूर्णं तदस्तमे ॥ यत्र प्रदक्षिणा कृत्वा दंडवत्प्रीणयेत् स च ॥

॥ पुनः क्षमाप्य देवेशं गायन्नाद्यं समापयेत् ॥ विद्येः समर्थेव च पूजनं यत्कुर्वंतस्मिन् ध्यानं कार्त्तिकरये
॥ विधूतपापा सह पूर्वजैस्ते प्रयांतं विद्येः भवनं मनुष्यः ॥ ३९ ॥ ॥ इति श्रीनारदाय पुराणे का
॥ कमाहर्त्तमेष षोऽध्यायः ॥ ॥ नारद उवाच ॥ ॥ नान्दिदया वशिष्यां गायं गच्छेज्जलाश
॥ तिष्ठ दर्भास्मैते पुष्पगन्धाद्यैः सहितः शुभ्रादिः ॥ १ ॥ मानुषे देव रश्मिर्वा नद्या मथ समागते ॥ क्र
॥ दशगुणं स्नानं तीर्थं न तं गुणं स्मृतं ॥ २ ॥ विद्युं स्मृत्वा ततः कुर्यात्संकल्पं वा सस्यान्वितः ॥ त
॥ देवताभ्यश्च क्रमादर्थं प्रदापयेत् ॥ ३ ॥ नमः कमलनाभाय नमस्तुल्यशायिने ॥ नमस्तुल्य
॥ शय्यहाणां च नमोस्तुते ॥ ४ ॥ कार्त्तिके हंकारिद्यामि प्रातः स्नानं जनार्दन ॥ प्रीत्यर्थं तव दे
॥ शय्यामोदरमया सह ॥ ५ ॥ नित्यं नो मात्तिके क्लृप्तं कार्त्तिके पापनाशने ॥ गृहाणां च मया दत्तं
॥ ६ ॥ स्मृत्वा भागारथं विद्युं यज्जके विशेत् ॥ नापि मात्रे ततस्तिष्ठेद्गती स्नानं

१०३१ इति प्रथमा विधिः ॥ ७ ॥ त्रिकामक कचूर्णेन पृथुस्तान् समान् चरे ॥ विधवा स्त्रीयतीनां च तृहसी मूकम् ॥
स्तिका ॥ ८ ॥ सप्तमी दर्शनं वमी द्वितीयायां युगादिषु ॥ त्रयोदश्यां न च स्नाया धात्री फळ तिळैः सह ॥
उवाच ॥ कुतः कथं नमस्कृतान् मंत्रस्तान् ततः परं ॥ स्त्रीभूदाणान् वेदोक्ते मंत्रैस्तेषां पुण्यजैः ॥ १० ॥ देवास्त्रेह
सर्वाः ॥ यथियः पुरा सक्ति भावितः ॥ स विधुः सर्वपापघ्नः पुंनानुक्तं पयात्रमा ॥ ११ ॥ विष्णोराज्ञा मनुष्याय
हतां त्रिकव्रतकारणात् ॥ रक्षाति देवास्ते सर्वेषां मापुनतु सवासवाः ॥ १२ ॥ वेद मंत्राः सुबीजास्तसरहस्याः
कचूर्णजिकाः ॥ कश्यपाद्याश्च मुनयो मापुनतु सदेवतु ॥ १३ ॥ गंगाद्यामरितः स वास्तीथानि जळदानदा ॥ स
गङ्गासागराश्च वमापुनतु जळशयः ॥ १४ ॥ याति व्रतामादित्याद्याय ह्याः सिद्धाः सपत्नगाः ॥ ओषध्यः सर्वत
मापुनतु त्रिलोकगा ॥ १५ ॥ एषा स्नात्वा यती मन्त्रैस्तन्यस्तपा विप्रगोः ॥ काः ॥ देवर्षिमानवापितृन्

कंशज्योतेभ्योनिरुपद्रवं ॥६७॥ तव चास्यास्त्रियाकांतिरतीव सुमनोहरान् ॥ लब्धातेषु पुरजं इडा तुया ॥ तस्मात्त्वमा
 नेवपृहेरज निशीथितैर्लवर्जितः ॥ शशामारक्षणादीनो दीपः शृणुमहीयते ॥६८॥ निजमोज्येन तैलेन पुनः प्र
 यास्वात्तरीयाधर्जिणीवस्त्रोपवृंहितः ॥६९॥ ऊज्जालपूर्ववदीपः प्रसूषोत्तमसन्निधो ॥ युवयोरुत्तमाकां ॥ तस्मिन्
 श्वरः ॥७०॥ तेन यंधर्मबुद्धिश्च तेन तैदं वाजितं यशः ॥ तेनायं विक्रमो राजस्तेन दमाखिकंतव ॥७१॥ सग्राध्यजगत्ताव
 विधातारमुच्यते ॥ ययं समाभिध्यायात्ततमाप्नोति मानवः ॥७२॥ आराधिते जगन्नाथ सर्वलोके स्वेश्वरे ॥ करोतु
 पूजां निष्कामो न न्यमानसः ॥७३॥ बकंश्चिंयशोधयं परमेश्वर्यसंपद ॥ श्वश्रोमापि संप्राप्तं किंपुनः ॥ सम्यगचरेत्
 तस्मात्तमपि राजेंद्रसम्यगाराधयान्युत ॥ ऊच्यन्ते नंतरं ये वं मरामृदुमवाप्स्यसि ॥७४॥ पूजाकमो समर्थो नानर
 संस्तवेः ॥ तोषतोयातिगोविंदः स इवैरिव संस्तवेः ॥७५॥ तस्मात्तमनया देव्या सहास्यं तं विनीयेतो ॥ केडा
 यलं कुरुष्व सुसमाहिताः ॥७६॥ गरुडा उचुः ॥ एवं वसिष्ठे नमयामां धाता परिशिष्टितः ॥ समाराध्य उ

१०३९ योः तया च समं साध्या विहोराय तने त्वया ॥ कृतं शुश्रूषणं वीरपरितो ब्रह्मचारिणा ॥७७॥ निस्पृहः सर्वकामो
 दण्डा ॥ शुश्रूषां कृतवान् नित्यं विप्रशयतने सदान् ॥७८॥ तद्वा तौ लिखन्मुश्रूणां जनरजनहेतुकी ॥ सहस्रं कृतं ॥ दि
 नां वन्देत्तम ॥७९॥ वास्तुदेवात्कथेन नित्यं कृतं समाजिनं त्वया ॥ तथैव रुक्षणां च नित्यं च वानुत्पन्नं ॥ दि
 नया च स्रपाकृतं चित्तानुसारिणा ॥ असहं न्यक्तं कमकृतं च वत्तयानया ॥८०॥ तत्रैव युवयाः काळात्पातहं किं
 ता ॥ ततो गाविंदं शुश्रूषामतिशेन्यतां गता ॥८१॥ इदं कार्यमिदं कार्यमहं न्यहनिशादिः ॥ इति चिंता समं ॥ दि
 या सहायिनः ॥ इदं कार्यं परित्राजं योगिनां ब्रह्मचारिणां ॥ इति ज्ञातं त्वया सम्यक्ते ये वचरितं प्रभाः ॥८२॥ निःशेषं यत्तत्त
 तया ॥ योगिनिषेवणात् ॥ ततो धिकं तु तत्सर्वं विश्वाः शिश्रूषणं प्रभो ॥८३॥ त्वयि शुश्रूषणं परे सपत्नीके महेश्वरिणे च
 तः पुरुजिन्नामसा विराधिपतिनृपः ॥८४॥ तदेवाय नमस्कारं कर्तुं मत्पसमागतं ॥ महत्या सेनया उक्तं सर्वं ॥ सो
 यं चिंतयितुं त्वया हस्तहस्ता ॥ गोविंदं पूजां विकाया ॥ तया च महीश्वर ॥८५॥ सर्वकामप्रदं तं कुरुष्व जगतां

॥ ततो निश्चपरिशीलः परेषां ह्यतो गतः ॥ ४५ ॥ ततोऽः
 गासम्यगुः खनिवारिणी ॥ ४६ ॥ त्वया संसृज्यमाना पिनत त्याज्यकदाचन ॥ तत्ता ३००० तसंत संभा मेव ॥
 मज्जत वेने च तथामधुरया गिरा ॥ मन्नाथ माकृता दुः खंत वस्स स्तिम विथति ॥ ४७ ॥ उपाय तव वक्ष्यामि
 पायकारणं ॥ यस्यानुकूलो गोविंदस्तस्य स्यादोक्षं पंक्तं ॥ ४८ ॥ विमुखेयस्य गोविंदस्तस्या स्यादुः खमसं
 कूलं यदा देवं संवसाथयते नरः ॥ ४९ ॥ प्रति कूलं तथा देवं साधितं च विनश्यति ॥ देवानु कूलं युक्ता नो के धद
 विस्तरः ॥ ५० ॥ येनैव यत्कृतं कर्म स कृतं दुः कृतं तथा ॥ यास्मिन्कास्मिन् स्थितं पिडितुस्तत् ॥ ५१ ॥ इति रम्य
 र्वेपाठिते मा वितात्मभिः ॥ इष्टां लोकां न वदन्त इह स्थिते मागतं ॥ ५२ ॥ पूर्वकमाजितं फलं कर्मजं न ददाति
 दाति हि ॥ तस्मै देवता मा तं प्रार्थयावः सुखास्त्ये ॥ ५३ ॥ इति इन्द्र महासागमहा कथं यदि राचते ॥ देवता प्रथमं य
 ज्यं प्रवर्द्धते ॥ ५४ ॥ इत्याम्बोस्य सुदुः खं त्वत्वा मियं भवत्सका ॥ त्वयैतस्माहिता सद्यः प्रयया देवता गृहे ॥

तदा ॥ १६ ॥ ॥ विष्णुदासः ॥ ॥ गजन्मात्तिनजानासिगर्वितो सन्नुपाश्रया ॥ किं वा द्विषु तन्मन्त्रि
 त्वया चीर्णं वदस्व मे ॥ १७ ॥ ॥ गगानुचुः ॥ ॥ तद्वा ह्यपावच भृत्वा प्रहस्य सन्नुपोत्तमः ॥ विना वि
 दासंतदासंतदागव उवाच वचनां द्विज ॥ १८ ॥ इत्यनेन ह्यसंविप्र विष्णु भक्त्या सिगावितः ॥ भक्ति
 कियती विष्णोदरिद्रस्या धनस्य च ॥ १९ ॥ यज्ञदानाद्विनेव विष्णोस्तद्विकरं कृतं ॥ नापि देवा लोके
 वरुतं विप्रत्वं याक्वचित् ॥ इह रास्या पितृगव एषातिष्ठति दुर्वृतः ॥ यद्युपवतु वचामहं सर्वं धेत तं स्व
 कृतयः ॥ २० ॥ साक्षात्कारमयं विष्णोरेष वाद्यवारिण्याति ॥ पर्यंतु सर्वोपेत तो भक्तिज्ञास्याति च पा
 ५० ॥ इत्युक्त्वा सन्नुपाम धनिजं राज गृहं द्विज ॥ आरभे वै क्व वंश्च कृत्वा चार्यं तु मुदलं ॥ २१ ॥ सो
 संघसमाजु एव कृन्वन् ब्रह्मदाक्षिणं ॥ यद्ब्रह्म कृतं इव गयाक्षेत्रे समुद्रि ॥ २२ ॥

जाह्ययंत रायनं दिङ् ॥ यात्रा सौजगतां नाथो योगनिद्रामुपाग ॥ संदं संभा मने ॥
 धिवन्तपः ॥ मणिमुक्ता फकै दिव्ये स्वर्ण पुष्पे शोभनेः ॥ ९० ॥ प्रणम्य दंडवद्यावदुपाविष्टः स त
 ॥ तावद्वाह्मणमायांतमपश्यद्देवसन्निधौ ॥ ९१ ॥ देव पूजार्थमायांतं तुल्यस्पर्दकपाणिने
 स्वपुरावासीनंतत्र विबुद्वासा द्वयां दिङ् ॥ ९२ ॥ तत्राभ्येत्यसां विप्रविदेवदेवमपूजयत् ॥ वि
 स्तुतेन संस्नाय तु कसी मंजरीदकेः ॥ ९३ ॥ तु कसी पूजया तत्र रत्न पूजां पुरुतां ॥ आधा दिना
 मालोक्य राजा कुट्टो ब्रवीदिङ् ॥ ९४ ॥ माणिक्यं स्वये पूजां शोभाया चमया कृता ॥ विबुद्वासा कृता स
 माधिना तु कसीदकेः ॥ ९५ ॥ विबुद्वासा कृता स विवरा कोसिमतो मम ॥ यास्मि मा मति शोभाया
 कामाधादयास्मिह ॥ ९६ ॥ इति तद्वचनं श्रुत्वा सक्रोधः स दिङ्को तमः ॥ राजगौरवमुल्लंघ्य जगाम

॥ इति श्रीनारदीयपुराणे कात्यायनसंस्कृतं ॥
 तस्य पंचदशोऽध्यायः ॥ ॥ नारदः ॥ ॥ इत्यंतद्वचनं श्रुत्वा धर्मदत्तः सावेक्ष्ययः ॥ प्रणम्य दंडं रात्रिं
 नमस्कृत्य मुनिं उवाच ॥ १ ॥ धर्मदत्तः ॥ आराधयंतिसर्वं विबुधं भक्त्या तर्ति नाराजनं ॥ यज्ञैर्दानैर्ब्रतैस्तीर्थैस्तपसा
 विराजितं ॥ विबुधं प्रातिकरं तेषां किंचित्सान्निध्यकारकं ॥ क्षयत्वात्तानि चीर्णानि सर्वाण्यपि भवन्ति ॥
 ॥ ३ ॥ गणाड्यैः ॥ साधुपृष्टत्वा विप्रश्च पुष्टं कायमानसः ॥ सतिहासां कथामत्र कथ्यमानां पुरातनं
 ॥ ४ ॥ कांतीपुर्यां पुराचोक्तं चक्रवर्तश्चक्रपोभवत् ॥ तस्याद्भ्यवर्तदृशाश्चालोडिति पृथांगतः ॥
 स्थिश्चासतिश्चक्रंदरिद्रो नापि दुःखितः ॥ पापबुद्धिः सरुग्वापि नैव काश्चिदकरोत् ॥
 न तस्य ह्यस्यताम्रपणश्चरावुत्तमः ॥ सुवर्णयूपैः शोभायावास्ता च ॥

अनिर्वापमायातित्वामनुद्विष्टादुःखितां ॥२॥ पातकं च तवायुः प्रगल्भं ॥ संवत्संभामिने ॥
 तेषु पुण्ये प्रेतत्वमपि गार्हितं ॥३॥ तस्माच्च जन्मानि कृतं मये देव ॥ कार्तिकं च तं ॥ तं पु
 सदा तिंचलया न्युहि ॥४॥ कार्तिकं च तपुण्येन न साम्यं याति सर्वथा ॥ यद्गुदानानि तीर्थानि च
 न्यापियतो ध्रुवं ॥५॥ ॥ नारदः ॥ ॥ द्युक्ता धर्मदत्ता पि यावत्तामभ्यषेचयत् ॥ तु कसी
 प्रितो येन श्रावयेन्द्वादशाक्षरं ॥६॥ तावत्प्रेतैर्ज्वलदाग्निशिरवोपमान् ॥ दिग्भूतधराज
 लावण्येन यथेदिरा ॥७॥ ततः सादं उवद्गमा प्रणनाम ॥ निर्मुक्ता च तद्दिजं ॥ उवाच च तद्दवाक्यं हवैरात्त
 विणी ॥८॥ कलहा ॥ ॥ तत्र सादादिजं श्रेष्ठविमुक्तानि रयादहं ॥ पापाद्यो मङ्गलानां यास्त्वन
 हितो सिनेदिज ॥९॥ इध संसावदती विप्रददशीयां तमं वरात् ॥ विमानं सास्वरयुक्तं वि

श्रीदेव

॥२३॥ उर्ध्वयोनित्रयं देवा मुनत्का मुभकारिणी ॥ कलहोऽनुवाच ॥ ॥ सोहं पंचनासाहानि प्रेतद
 दिज ॥२४॥ ह्युत्प्लापीडितात्यथ दुःखितास्वनकमणा ॥ ततः क्षुत्पीडिता विश्यशरीरं वणिजुस्त्रिह ॥ रात्र्यं
 पतादक्षिपादे शं कृष्णवेण्यो मसगमा ॥ तत्तीरसां त्वतायावतावत्तस्य शरीरं ॥२६॥ विष्णुदेवस्य नि
 रंजपा कृष्णवक्त्रादहं ॥ ततः क्षुद्रगमया दृष्ट्वा श्रमत्पालं मया दिज ॥२७॥ तत्र तु कसी गारि संसदिज
 पापया ॥ यत्कृपां कुरु विप्रं द्रु कथं मुक्तिं नि यास्येहं ॥२८॥ योनित्रयादयं भावादस्याच्च मे तदेहं ॥
 रदुवाच ॥ ॥ इध निश्चयं कलहा वचनादि जाग्रस्तकर्मपाकमभवत्सा विमुक्तदुःखः ॥ तद्विपाकेन
 र्जुनरूपाचलचित्तरतिध्यात्वा चरं सवचनां निजगाददुःखात् ॥२९॥ ॥ इति श्रीनाथानां स्व
 राणो कार्तिकमाहात्म्ये चतुर्दशोऽध्यायः ॥ ॥ धर्मदत्तः ॥ ॥ विलयेयांति पापानि तीर्थदानेन ॥ विपा
 मिः ॥ प्रेतदहं खितायास्तते पुनर्वाधिकारिता ॥१॥ तं ह्यनिदं रानादस्मात्किन्नं च न मा

नगरे ब्रह्मसिद्धिर्नृणां भाववद्विजः ॥१३॥ तस्याहं हणी पूर्वकलहाख्यातिनिष्ठुरा ॥ न कदाचिन्मया च
 सापिभुक्तं ॥१४॥ नार्पितं तस्यामिष्टान्नं तर्तुर्वचनसीलया ॥ कलहप्रिययानित्यं वया द्विग्रमनासदं
 तदा वरयितुं कन्यामतिचक्रपतिर्मम ॥ तदा गारं समादाय प्राणास्त्यक्तामया द्विज ॥१५॥ आवध्य
 मानां तानित्युयमानिकेतनं ॥ यमश्च मां तदा दृष्ट्वा चित्रगुप्तमप्यब्रुवत् ॥१६॥ अनया के कृतं कर्म चित्र
 विलोकय ॥ प्राप्तायेषा च तत्कर्म फलं शुभमथ शुभं ॥१७॥ चित्रगुप्तस्तदा वाक्यं भर्तुं यन्मा मुवाच
 नया च शुभं कर्म कृतं किं चिन्ना विद्यते ॥१८॥ मिष्टान्नं भुज्यमानेन स तैरितदप्ययत् ॥ अतश्च
 कायान्या तस्मात्तिष्ठति वियं हरे ॥२०॥ पाकमांडे सदा भुक्ते गुप्ता चेषा ततः सदा ॥ तस्मादेषा विडाक
 आत्मापत्यभाक्षिणी ॥२१॥ भर्तारमपि चोद्विश्य ह्यात्मघातः कृतो नया ॥ तस्मात्प्रेतशरीरेणाति
 तिनिदिता ॥२२॥ अतश्चेषामरुद्देशं प्रापितव्या संदेहरे ॥ तत्र प्रेतशरीरस्थानित्यं तिष्ठति वियं

२३

सदा ॥३॥ द्वादशाभरविद्यापि जपनिष्ठातिथिप्रियः ॥ कदाचित्कातिके मासि हरिजागरणाय सः ॥४॥ रात्रौ
 यागजगाम हरिर्मंदिरं ॥ हरिपूजापकरणान् गृह्यत्वनान्तदा ॥५॥ तेन दृष्टा समीपे तुराक्षसाधारिनि
 देशाचलाज्जिह्वा नमस्कारलोचना ॥६॥ दिगंबरशुभ्रमासान् बोधाय धीरस्वना ॥ तादृशं
 कपितावयवस्तदा ॥७॥ पूजोपकरेणैवंगासयोभिश्चाह वदयात् ॥ संस्मृत्य यद्वरनाम
 तु कसीयुक्तवारिणा ॥८॥ साह न त्यात कंतस्मात्तस्यासर्वमगालय ॥ अथ संस्मृत्य सा सर्वकर्म
 निजं ॥९॥ स्वां ब्रजां ज ब्रवीद्विप्रं दंडुवच्च प्रणम्य सा ॥ ॥ कलहोवाच ॥ ॥ सर्वकर्मविपाकेन
 तागतास्य हं ॥१०॥ तत्कथं तु पुनर्विप्रयास्युत्तमगतिं शुभा ॥ तादृशं प्रणतामये वदमाना स्व
 ॥११॥ अतीव विस्मिता विप्रस्तदा वचनमब्रवीत् ॥ ॥ धर्मदत्त उवाच ॥ ॥ केन कर्मविपाके
 शामादृशी गता ॥ कुत्रत्याकाचं केशीका तत्सर्वं कथयस्व मे ॥ ॥ कलहोवाच ॥

योहित

॥२०॥

नृ. ६१

ह. ६१

स. ६१

क. ६१

अ. ६१

खा. ६१

धात्रीमाभवामालतीस्मृता॥ दुर्गाभवाचतुलसीविष्णोः संतोषकारिणी ॥२॥ एतत्रयं
 हरिर्नारायणस्वयं॥ रुद्रावनामिदं भूयाद् रुद्रावनामिति स्मृतं ॥३॥ तत्रातुलसीदेवी रुद्रा॥ कीर्तिधरा
 भूषा॥ सर्वत्रेवाभया पूज्या तितरेषा तुलसीकथं ॥४॥ स्ववर्णालयनिष्ठु नमगवान्भक्तवत्सकः॥ वेकु
 ठमागमन्ती च सर्वदेवनमस्कृतः ॥५॥ कार्तिकेद्यापने विष्णोस्तस्मात्पूज्या विधीयते ॥ तुलसीया
 कंदो जे च प्रीतिदासाय तस्मृता ॥६॥ तुलसीकाननराज नृहयस्या वतिष्ठति ॥ तद्गुह्यं यत्प्रतेवना
 योति यमकिंकराः ॥७॥ सर्वपापहरं पुण्यं कामदं तुलसीवनं ॥ रोपयंति च ये मेषास्तेन पश्यति सा
 रं ॥८॥ दर्शनं नर्मदायास्तु गंगास्तानंतये वच ॥ तुलसीवनसंसर्गः सममेतत्रयं स्मृतं ॥९॥ रोपणा
 सालनासे कादरीनात्पश्यान्नुपां ॥ तुलसीमंजरीं युक्तां दहते पापं वाघ्रनः कायसंभवं ॥१०॥ तुलसीमंजरीं
 यः कुर्याद्दूरि समर्चनं ॥ न संसर्गं गृहं याति मुक्तसागी न संशयः ॥११॥ पुष्कराद्यानि तीर्थानि गंगाद्या सरितय

मयादेविरहं यमुतमं धर्माभ्रयं पापविमोक्षणं च ॥ फलप्रदं माधव
 यो हितयाध्यायः ॥ १०३१ ॥ २॥ हापुण्यं देवदेवोः परस्परं ॥ १॥ इति श्रीनारदाय पुराणे कार्तिके माहात्म्ये
 ॥ रुक्मागद उवाच ॥ २॥ शृणु गुह्यं तं देवीपावित्रं पापनाशनं ॥ संवाद
 न्मुं रुद्राकार्तिके माहात्म्यं मम ब्रह्मरेश्वर ॥ २॥ त्वं मुखं भोजसंभृतं धातुं कौतुहलं हि मे ॥
 हा कृष्णः ॥ ॥ साधुसाधु महासागरसाधुना हंतकारिणी ॥ ३॥ माहात्म्यमाप्तिधास्यामि
 सैव कस्य तु सुव्रतं ॥ दामोदर प्रिये मासि कार्तिके वरवाणिनी ॥ ४॥ एकादशी व्रतं सम्य
 श्रीनारद
 त्वाष्टुवास्मि

॥ नित्यदीपप्रदोय
 रदानं प्रशस्यते ॥ आ मिथस्यपरित्यागाददद्यात्कापिलाबुधः ॥ ११ ॥ एकान्नकोजनाय
 इकातिर्कोविबुधालयेप्रदद्यात्सद्युतपात्रं ॥ कंचनंवासमान्वितं ११ ॥ एकान्नकोजनाय
 क्वाराण्येषेप्रदापयेत् ॥ त्रिशशाळिकादद्याच्छत्रोपायनसंयुतान् ॥ १२ ॥ एकान्नकोजनाय
 दद्यात्फळाहीरतुशाळयः ॥ शारवाहारेद्युतदद्यात्पात्रं राजतमवच ॥ १३ ॥
 भावेत्तुयथोक्तंकरणांविना ॥ विप्राणावचनंस्फुक्वतस्यपारिप
 न्नोयोनगृह्णातिमनुजः शुभे ॥ समत्तापरिवाचावासया

॥ २१ ॥ अतस्तमपिधर्मज्ञः ॥ वेद्युवतोऽस्थितः ॥ त्यक्तमात्तयनंभोपिचवस्वसमद
 ॥ २२ ॥ तुळामकरमेषुप्रातस्नानीसदाभव ॥ एकादशीव्रततिष्ठतुलसीवनपाकनः ॥ २३ ॥ ब्राह्मण
 नधमाश्वापिवैद्यवांश्चसदाभज ॥ मसूरिकानोरनाळीवृताकामपिमाभज ॥ २४ ॥ एवंत्वमापि
 हातेतद्विष्णोः परमपदं ॥ प्राप्नोतिधर्मदत्तसंततद्वैद्यवययावय ॥ २५ ॥ तथाजन्मव्रतात्तस्माद्विष्णु
 संतुष्टिकारणात् ॥ नयज्ञानवदानानितीर्थान्यधिकानिव ॥ २६ ॥ धन्योसि विप्राग्रयतस्त्वयैतद्वै
 कतंतुष्टिकरंजगद्गुरोः ॥ यदधमागासफळान्मुरारिः प्रणीयतेस्माभिरियंमुरारि ॥ २७ ॥ ॥ श्री
 श्रीनारदीयपुराणकार्तिकमाहात्म्यअष्टादशाध्यायः ॥ ॥ श्री ॥ ॥ श्रीकृष्णः ॥ इतितद्वचनं
 त्वाष्टुर्वीक्षितमानसः ॥ संपूज्यनारदंभक्त्या विससर्जतदानपः ॥ १ ॥ तस्माद्व्रतत्रयंहेतु

पासिंधोत्तुपोविनिवर्त्यता ॥१२॥ ॥ श्रीमद्भागवत ॥ ॥ १ मद्रक्तोयोवेचोसत्यंनकदाचिद्रविथाति ॥ ममा ५
 न्यथाकलुंशक्यतेतत्कदाचन ॥१३॥ प्रह्लादवचनात्तन्मह्याविभक्तोस्यहंपुग ॥ तथावरीपुवाकेनजातादव
 धाकिञ्च ॥१४॥ तस्याद्युवाचमिनंशापमनुभूयस्वयंकृतं ॥ लभेतेमत्पदंनित्यमित्युक्तातदेधोहारः ॥१५॥
 तस्तोपाहमातंगावभूतांगंडकीतटे ॥ जातिस्मरोति यद्योन्या अपि विद्युवृत्तिस्थिता ॥१६॥ कदाचिस्स
 गजोस्नातुंकार्तिकेगंडकीतंगतः ॥ तावज्जग्राहतपाहः स्मरशापस्यकारण ॥१७॥ ग्राह्युहितानामंडः स्म
 रंश्रीणतंतदा ॥ तावदाविर्भवाविद्युः शंखचक्रमदाधरः ॥१८॥ ततस्तोपाहमातंगाचक्रंक्षिप्यासमुद्रतः
 तत्वातुनिजसारुयंबुंठमगमद्विक्तः ॥१९॥ तदाप्रभृतिस्तस्मान्नहरिस्त्रिमितिस्मरतां ॥ चक्रसंघषणाद्यास्मि
 वाणापिहिलाधृतः ॥२०॥ ताविमोविभृतोलोकजयभ्राविजयस्तदा ॥ नित्यंविद्युप्रयोद्वास्तोष्टु

१३० तौयज्ञकमणि ॥ जग्मतुर्यज्ञकुशंकोदेवर्षिगणपूजितौ ॥४॥ जयस्तत्राभवब्रह्मायाजकोविजः ॥
 भवत् ॥ ततोयज्ञविधिं कर्त्तुं परिपूर्णं प्रचक्रतुः ॥५॥ मरुतोवभूथस्नातस्नाभ्यां विसददोबद्ध ॥ तत्स
 दायतां वित्तं जग्मतुस्वाश्रमं प्राति ॥६॥ यजनायैषा विच्छेत्तु स्यर्थं तौ तदा मुनी ॥ तदने विभजं तौ तु यस्त
 धाते परस्परं ॥७॥ जंबवीत्सनाभागः क्रियतां मा तत्तत्र सः ॥ विजयस्त्वब्रवीय नयत्तद्वं तस्य तद्वत् ॥८॥ त
 तोदाय जयं काधा द्विजयः क्रुधमानसः ॥ एहीत्यानददास्येत तद्वं न हो भविष्यति ॥९॥ विजयस्तस्य तं शापे
 ष्ट्वा सोऽयं शापव्रतं ॥ मरुमत्तां शापस्त्विमां तं न मा तं गतं व्रज ॥१०॥ तत्तदा ब्रह्म तु विच्छेद दृष्ट्वा नित्या च नीवि
 सुं ॥ शापयोश्च निश्चितं तौ यया चाते रमापति ॥११॥ भक्तावा वा कथं देव याहमातं यया गिनो ॥ सा विद्या ब्रह्म

इयत् ॥ १० ॥ अथोपि तंतमेवासौ विष्णुदासो व्यलोकयत् ॥ साक्षात्तारायणं देवं शंखचक्रादीधरं
 पीतांबरचतुर्बाहुं श्रीवत्सांकं किरीटिनं ॥ अतसीषु पृथुसंकाशं कोस्तुभोरच्छकं विभक्तं ॥ १२ ॥ तं दृष्ट्वा
 त्विकैर्भावेन रत्नोद्भूतसत्तमः ॥ स्तोत्रं चापि नमस्कृतुं तदानाळं बभूव सः ॥ १३ ॥ अथ ग्राह्यादयो देवा
 त्रैवाभ्यायुस्तदा ॥ विमानरातं संकीर्णं देवविगणसंकुलं ॥ १४ ॥ गीतवादित्रनिघोषस्थानं तव
 वत्तदा ॥ ततो विधुंसमा लिंग्य स्वसक्तं सात्विकान्वितं ॥ १५ ॥ सारूप्यमात्मनो दत्त्वा नयद्वेकुंठमंदिरं ॥
 मानवरसंस्तुतं गंधतं विधुसंनिधिं ॥ १६ ॥ दीक्षितश्चोळनृपातिरविष्णुदासं ददर्श ह ॥ वेकुंठसवनया
 विष्णुलोक्या विलोकसः ॥ १७ ॥ स्वगुरुमुद्रलं वगादा ह्येदं वीचो ब्रवीत् ॥ यस्य ध्यामयो चेतो ददाद न

को-२८

पाककमाकरोत्तावदहरलोपलक्षितः ॥ १ ॥ एवं सत्तादिनंतस्य पाकं कोपदशं दृष्ट्वा ॥ ततः स विरूपा
 मनस्येवं विचारयत् ॥ २ ॥ अहो नित्यं समागत्य कः पाकं हरते मम ॥ क्षेपं संन्यासितस्थानं मम त्याज्यं न सर्व
 ॥ ३ ॥ पुनः पंकाविधायानुज्यते यो तदिच्छेन्नया ॥ सायं काका च न चेतकथया ज्यं भवेन्नया ॥ ४ ॥ यादि
 विधायैव भोक्तव्यं तु मया तदा ॥ अनिवेद्यहरो सर्ववैलंबेन हि भुज्यते ॥ ५ ॥ उपोषितो हं सप्ताहं तिष्ठामि
 ब्रते स्थितः ॥ तावद्दृष्ट्वा चोडालपाकान्नहरणे स्थितः ॥ ६ ॥ क्षुत्क्षामदीनवदनं अस्थिचमावशो पित
 मालोक्यादिजायाभिरूपया दिवं नमानसः ॥ ७ ॥ विलोक्यान्नाहरं विप्रतिष्ठतिष्ठेयथावपत् ॥ कथं
 त्विदं भुक्ते मम तद्दहाणमो ॥ ८ ॥ द्रष्टुं ब्रुवाणं विप्राध्यमाया तच्छिविलोक्य च ॥ वेगात्तदावत्तद्दृष्ट्वा
 तश्च पपात सः ॥ ९ ॥ सीतः समुत्थित दृष्ट्वा चोडालं सादिजायणीः ॥ वेगाद्यदभ्यसरूपया स्ववस्त्रे

विं

तस्मै देवालयवती ॥ पचेतान्नियमान्कुर्वन्निष्ठुतुष्टिकरान्सदा ॥ २४ ॥ माघोर्जयो व्रतं सस्य कुरुक
 पालनं ॥ एकादशी व्रतं जायं दशाक्षरा विद्याया ॥ २५ ॥ उपचारः षोडशान्नित्यगीतादिमंगलः ॥
 छोस्तथा पूजा व्रतान्येतानि साकरोत् ॥ २६ ॥ सान्नित्यं संस्मरां विष्णुं गङ्गानं शृङ्गपन्नपि ॥ सर्वभूतस्थितं विष्णुं अकरा
 कुं मनसा समदर्शनः ॥ २७ ॥ माघ कार्तिके कथोर्नित्यं विशेषनियमानपि ॥ सर्वभूतोत्थितं विष्णुं अकरा
 तुष्ट्यर्थं सोद्यापनविधिं तदा ॥ २८ ॥ एवं समाधृतयोः श्रियः पतितयोस्तु चोक्तेश्चरा विष्णुदासयोः ॥
 चकारा बहुतद्वत्तत्त्वया तं निष्ठसर्वेन्द्रियकर्मणोस्तदा ॥ २९ ॥ ॥ इति श्रीनारदीयपुराणे कार्ति
 माहात्म्ये षोडशाध्यायः ॥ ॥ श्रीगणेश उचुः ॥ श्री ॥ ॥ कदाचिद्विष्णुदासो यस्तु नित्यविधिं दिङ्

तीव्रप्रियंकरं ॥ माघ कार्तिके कथोर्नित्यं दत्तयेवैकादशी व्रतं ॥ ३० ॥ वनस्पतीनां पुष्पं सीमासानां का
 यः ॥ एकादशी तिथीनां चक्षेत्राणां द्वारकामम ॥ ३१ ॥ एतेषां सेवनं यस्तु करोति नियतं द्रियः
 मेवल्लभतां याति न तथा यजनादिभिः ॥ ३२ ॥ पापेभ्यो न भयं तेन कर्तव्यं निरयादपि ॥ एत
 सेवनं कार्ति कुर्वतां मत्प्रसादतः ॥ ३३ ॥ ॥ सत्यावाच ॥ ॥ विज्ञापनीयं तेनाथ यत्तया कथितं
 म ॥ परदत्तेन पुण्यं न कलहापुण्यमागता ॥ ३४ ॥ इत्थं प्रभावो मासोयं कार्तिकस्ते प्रियंकरः ॥ साभि
 हादिपापादिस्नानपुण्यगतानियत ॥ ३५ ॥ दत्तचक्षुषते पुण्ययत्सरणं कृतं प्रभो ॥ अदत्तं केन न
 गीतं लभ्यते वानवेति वा ॥ ३६ ॥ ॥ श्रीकृष्णः ॥ ॥ अदत्तं न्यपि पुण्यानि पापानि च यथानरेः ॥

१०३२

नाथे ते कर्मणा येन तद्यथावन्निशामय ॥९०॥ देशधामकुनिस्फः पापसां जित्कृतादिषु ॥ कर्मोत्तु
कं कर्ता फलपुण्यपापयोः ॥९०॥ अहत्तु पि हि संसर्गव्यवस्थेयं मुदा हत ॥ संसर्गात्पुण्यपापानि नय
ति निबोधयत् ॥९१॥ एकत्र मेधुना द्योगादेकपात्रे च भोजनात् ॥ फलाद्यप्राप्नुयान्मर्त्यो यथा वत्पुण्य
योः ॥९२॥ अथापनाद्याजनादिरेकपक्ष्यानां द्युतुल्यांशपुण्यपापानां पराधलभत नरः ॥
एकासनादेकशानानिः श्वासाश्च संसर्गतः ॥ षडंशफलभागी स्यान्नियतपुण्यपापयोः ॥९३॥
नादेकशानानिः श्वासाश्च द्वाषणाद्वापि परसंस्तवनादपि ॥ दशांशपुण्यपापानां नित्यमाप्तकृति
मानवः ॥ दर्शनश्रवणाभ्यां च मनो ध्यानात्तथैव च ॥ परस्य पुण्यपापानां दशांशप्राप्नुयान्नरः ॥ दिङ्
परस्य ॥९४॥ निदोषैश्च न्याधिकारांश्च करोति यः ॥ यत्कृतं पातकं प्राप्यैष पुंस्वपुण्यं प्रददात

नाम हे ॥९५॥ मुंदा ललावप्यं संभ्रां तो विष्णुस्तिष्ठति न ॥९५॥ मं गायस्ते देव्यो को कुरु
नवदध्वं नाम वै हरेः ॥९६॥ एतसा पापनादार्धस्मरध्वं पुरुषा मं गायस्ते देव्यो को कुरु
नाम वै ॥९७॥ नारायणो जगन्नाथो निर्दोषगुणविग्रहे ॥ विषादो वा भवेत्कास्य शिविषये
॥९८॥ मोहाद्यं न भवेत्कापि नास्ति नासीत्तद्गुणतत्त्वज्ञो ॥ किं विदमन्यप्रवक्ष्यामि त्वया
नाम ॥९९॥ पुरा मम सत्तामो रसत्रेय रत्नवक्त्रे ॥ मनका यो पुनर्जाता कन्या कमळलोके पु
॥१००॥ पितृभ्यां वार्यमाणा पययो गंगा तटमुभा ॥ अटा वल्कलिनी सा धीयत वा कायमान
॥१०१॥ तपश्च वारसादे वा दुश्चर वेद्यं महत् ॥ तस्ये प्रादुरभूदि कुर्भगवान्भूतभावनः ॥१०२॥
यन्मंदे वी वरदो ह मिहागतः ॥ सुप्रसन्नं हरिं दृष्ट्वा पादोत्ती वाक्यमब्रवीत् ॥१०३॥ यदि प्रस
चित् ॥१०४॥ हिममासित ॥ यावच्चंद्रदंशस्यैश्च यावत्तिष्ठति मदिनी ॥१०५॥ ता वन्मम

10 26

भादिषता। उरीमागात्सकदाविद्वनेश्वरः ॥ ३ ॥ महिषेण कृतं सर्वतस्यान्माहिषातीक्ष्णस
 ॥ यस्य मंकरा ताभातिनर्मदापापनाशनी ॥ ४ ॥ कार्तिकव्रतिनस्तत्र नानाग्रामगतान्नरान् ॥ सद्वचः ॥ स्व
 ॥ यकुर्वन्मासमेकमुवासह ॥ ५ ॥ सानित्यं नर्मदातिरेष्वमान्विक्रयकारणात् ॥ दद्रीव ब्राह्मणादिनात्
 ॥ पदेवार्चनस्थिताह ॥ ६ ॥ कांश्चित्सुराणपठतः कांश्चित्तद्वेषणस्थितान् ॥ नृत्यगायनवादित्रविद्युनो
 ॥ तत्परान् ॥ ७ ॥ विष्णुमुद्रार्चिताश्चापि माकातुकसिधारण ॥ दद्रीव कोतुकाविष्टस्तत्र तत्र धनेश्वरा ॥
 ॥ नित्यं परिभ्रमंस्तत्र दर्शनस्थरीमाषणात् ॥ वेष्टवानां तदा विष्णुनामश्चावादिस्तो कुरात् ॥ ८ ॥ एवमिति
 ॥ संस्तुतं सोयकार्तिकेद्यापनेविधौ ॥ क्रियमाणं दद्रीव सोमैकैर्जागरणं हरः ॥ ९ ॥ पौर्णिमायां ततो
 ॥ श्राद्धिप्राणाष्टद्वन्नादिकं ॥ दक्षिणाभाजनाद्याद्यदीयमानं तत्र तस्थितः ॥ १० ॥ ततोस्तमिते चैव दद्यात्
 ॥ तान्तेष्ट ॥

दत्तेकेसुर्लसा ॥ शशपक्षतोवश्याः कोशस्थान्तो न विद्यते ॥ २५ ॥ बलं चैवाप्रतिहतं गिराग्यमुत्तमं ॥ इयं कन
 ॥ रिकसंपन्नाममाज्ञायां परिस्थिता ॥ २६ ॥ एतत्सर्वं द्विजश्रेष्ठ ब्रह्मिन् तत्त्वतो विमो ॥ इत्युत्तममुनीराज्ञायोगमज्ञेय
 ॥ स्थायतत्त्ववित् ॥ २७ ॥ ताभ्यां विवेष्टितं पूर्वज्ञातव्या द्विभूतस्तथा ॥ तत्सर्वतत्त्वतो ज्ञात्वा सह हृदयुत ॥ २८ ॥ सततं
 ॥ हमुनिमंतं विदित्योतो द्विजात्तमः ॥ शृणुमपास्विकं पूर्वतव संपातिहारणं ॥ २९ ॥ त्वकांत्या
 ॥ कृतं ॥ त्वामासीद्दुजातायः पशुर्हि हिंस्रपरायणः ॥ ३० ॥ नास्ति को निघणः करो निघुं रेजतु ॥ इयं कन
 ॥ भतोभार्या पूर्वमाया यत्नेष्टा ॥ ३१ ॥ इथावभ्रवजगता तव शुश्रूषणरता ॥ पतिव्रता महावायमानोपि नि
 ॥ घुरं ॥ ३२ ॥ त्वदाकादनुसाय प्रसदा कर्मसु बोधता ॥ निघुरादसहायस्य त्यक्तस्यापि स्वर्ग ॥ ३३ ॥ एकाकी नृ
 ॥ त्वेव धनपित्रादत्तमनीनरात् ॥ तस्मिन्नातकविपरः स्वमासाः पृथिवीपत ॥ ३४ ॥ तापि नृ
 ॥ नाविष्कृतं

ब्राह्मणमदमतलाकयत्त... ॥२५॥ श्रयोहिममसंदेहं शृणोसि द्विजसत्तम
 व॥ ॥ शृणु मे शिवाय पाळ भूजोयाचिरंतनः ॥२६॥ न तेषामीदृशी संपद्यान्विता त्वयि
 केन त्वमेतेषां क्षितीश्वरः ॥२७॥ त्वमीदं संपदाधाम तद्वदंति महर्षयः ॥२८॥ अहं तु भवतो सायास
 मायाचयत्कृतं कर्म तदिजाने कुत हलं ॥ तारतम्यं महाभाग मन्वेष्टा पि हि विद्यते ॥२९॥ निरस्त
 ल्येन कर्मणा ॥ अवाभ्यायन्महापाळ विरितं कुरुत महत् ॥३०॥ प्रष्टव्यं तु त्वया सर्ववासिष्ठं ते पु
 थापत्या राजा विस्मितमानसः ॥३१॥ प्रशंसां स निजोभायां वसिष्ठमुनिधौ ॥ एवमुक्तस्त
 मुनिः ॥३२॥ मुदा वरमया र्तं ये पप्रच्छ द्विजसत्तमं ॥ ॥ राजावाच ॥ ॥ भगवन् सर्वधर्मज्ञ
 कदञ्चानि सर्वज्ञं स्मिन्यन्मया कुरुतं कृतं ॥ कोहमासं पुरा विप्रकृतं कर्म मया पुरा ॥३४॥ निवयारियसं

तो वद ॥ ज्ञानिनं गुरुमासाद्य त्वामहयादिमूढधीः ॥१५॥ मत्सर्वार्जितपापानां संक्षयो यदि विद्यते ॥ अकेस्वक रजालेन
 हंति बहिस्तमः ॥१६॥ संतस्तु दर्शनादेव बहिरंतीर्द्वा निशां ॥ संतस्तु ज्ञानदानेन सर्वेषामुपकारिणः ॥१७॥ रविगालिव
 नेन सर्वेषामुपकारकः ॥ त्वं तु मत्र हतांश्रेष्ठो ज्ञानी ज्ञानप्रदायकः ॥१८॥ अतस्त्वां प्रष्टुं कामो हं त्वं ममाचक्ष्व विस्तार
 ॥ ॥ वसिष्ठ उवाच ॥ यस्मिन्नासि संदेहस्तं एकाद्यमही पते ॥१९॥ गदिथ्यामियथान्वायं संयत्ते संश्रयितं हि ॥
 च पत्रादिकं सवतां रिरक्षितः ॥२०॥ ऋषीणां त्वदिनास्माकं तपस्तपः न शक्यते ॥ संतुष्टो ब्राह्मणो येन विधिद्वयो
 शयं ॥२१॥ हितं चापदिशेद्वममहिताद्वा निवारयेत् ॥ विवक्षुमः पुंः पित्रपालमायातस्येव धीमतः ॥२२॥ प्र
 वेमाहं द्विजया त्रिणयान्वितं ॥ न स्त्रीणां पृथिवीपालवक्तुमीदमिह श्यते ॥२३॥ तथापि त्वत्सादेन वक्ष्य
 दमीक्षितं ॥ स प्रसादं यदि सवान्करा विमयिष्यते ॥२४॥ तस्मादादा मम प्रष्टुं संदेहं पुरतो हि ॥ ॥ भगवान्

ह्यामिषकं ब्रह्म समाहितमना ज्ञेयम् ॥ प्रज्ञामायुश्चिधयधर्मश्च द्वां तथा च ॥ ३॥ जातिं च ॥ ४॥ पञ्च क
 चकवतश्चिधयधर्मश्च द्वां तथा च ॥ ५॥ अपालयन्महासागः समदीपावस्तु धरो ॥ वदति हि पुराणे ॥ ६॥ अनाहारा विनिदश्च युयुधा ॥ ७॥
 सौम्याय धर्मशीकलं दयालुलं स्फुटितं ॥ ८॥ पुरंदरसहायतं स्वर्गगतान्नाचरे ॥ ९॥ सपर्वतवनामुर्वधमाधाता ॥ १०॥
 रं ॥ ११॥ जित्वा च राक्षसांश्च यमानो मरुद्गणैः ॥ १२॥ दुर्दण्डरहिते सम्यग्विवेकास्वपुरंततः ॥ १३॥ तस्यासीद ॥ १४॥
 ॥ १५॥ शशासधर्ममार्गेण भ्रातृकालो कपवतान् ॥ नाधर्मिकेन चाशक्तो न वदान्येन कीटकः ॥ १६॥ तस्यासीद ॥ १७॥
 राज्यसम्यग्धर्मोऽनुसेवनः ॥ माधातास्त्रियं दृष्ट्वा स्ववीर्यं सवलं तथा ॥ १८॥ बभूव विस्मया विष्टमहाधर्मपरायण ॥ १९॥
 चिंतयामास नृपतिः समृद्ध्या विस्मितस्तदा ॥ २०॥ कथं स्यात्संपदेषामे पुनरप्यन्यजन्मनि ॥ २१॥ एवं सबहु शोराज ॥ २२॥
 महायशाः ॥ २३॥ चिंतयन्नापितमलसया स निश्चयान्वितः ॥ अथागतं महाराजा वसिष्ठं स्वपुराहितं ॥ २४॥ ततः ॥ २५॥
 क्षतत्सर्वमर्थं दत्वा यथाविधि ॥ यदि ब्रह्मन्मुने सम्यगनुग्राह्या स्मिस्ततम ॥ २६॥ अवधारय मद्राक्यं तत्सर्वं ॥ २७॥

प्रमो निरयापहं ॥ यः पुण्यकर्मिणां कुर्यादर्शनं स्पृशेत्साधनात् ॥ २८॥ तत्तत्संज्ञं शमाश्रया
 सागयं ॥ परिवर्त्यः करः षण्णां संश्रयं तपुष्यमाक ॥ २९॥ कातिकं व्रतिनं मासं ब्रह्मा तु पुण्य
 कव्रतिनां पुंसां पातकानि महात्यापि ॥ ३०॥ प्रदहेदात्ममनसा विष्णुः स इति वत्सकः ॥ अंतं वनमिदं स्त
 सीमि श्रिते स्वयं ॥ ३१॥ वैष्णवे स्नापितो वैष्णवमिसंश्राव्य यत्नतः ॥ तन्मार्गान्निहतपापोऽहं सदा
 मुमर्हसि ॥ ३२॥ वैष्णवानुग्रहाय स्मान् निरये नैव पुच्यते ॥ आदिः शुक्लस्तथा पापैर्निरयं कि
 ॥ ३३॥ प्राप्य तस्मिन् तस्मिन् स्वर्गं प्राप्य तेषां तस्माद कामपुण्या ह ॥ ३४॥
 किं नो ह्य ॥ ३५॥ तस्मात्प्राप्य सागप्रदशकान् ॥ श्रीकृष्णः ॥ ३६॥ इत्युक्त्वा

शेयन्नात्मनारूपकाकाग्रिसदशप्रभं ॥ २२ ॥ ॥ यमउवा ॥
कुंभीपाकेक्षपञ्चाशुदुष्कल्मक्षैषदर्शनं ॥ २३ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥
मेतपोनयत् ॥ कुंभीपाकेक्षपञ्चाशुतेलक्रयनशाहिते ॥ २४ ॥ यावद्विस्तृतत्रासोतावधीतव
ययो ॥ कुंभीपाकोमहावह्निदारुणः क्षेपणात्पुरा ॥ २५ ॥ तंदृष्ट्वा महदाश्रयेतपोविस्मयान्वि
वेगाद्गत्स्यतत्सर्वं यमाद्यवेदयत्तदायमस्तत्कौतुकं श्रुत्वा प्रेतपेनानिवोदितं ॥ २६ ॥ चित्रमेत
माल्पितमानायविचारयत् ॥ तावदभ्यागतस्तत्र नारदः स्फुरत्प्रजितः ॥ २७ ॥ यमेन प्रजितः स
वत्सर्वं भ्रजन्मब्रवीत् ॥ ॥ नारदः ॥ ॥ नैवायानिरयान्मोक्तुं क्षमः स विवर्तनंदन ॥ २८ ॥ यस्मादं